

12 EYLÜL SONRASINDA İŞÇİ ÇIKARMA YASAĞI

Aydınlık Dergisi, 27 Şubat 2000

Yıldırım Koç

12 Eylül sonrasında ülkemizde yüzbinlerce insan çok büyük acılar yaşadı; işçi sınıfının temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırıldı. 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasasının verdiği yetki kullanılarak, binlerce insan işten atıldı veya başka bölgelere gönderildi. Ancak, iş güvencesine ilişkin tartışmalar günümüzde yeniden canlandıkça, 12 Eylül sonrasında çok az sayıdaki olumlu uygulamalarından biri olan işçi çıkarma yasağı akla geliyor. Birçok insanın unuttuğu veya bilmediği bu uygulamayı ele alarak, Türkiye'de bir dönem, geçerli bir neden olmadan ve izin alınmadan işçi çıkarılmadığını hatırlatmak istedim.

Milli Güvenlik Konseyi'nin 14.9.1980 tarihli ve 3 numaralı kararında **"grev ve lokavtı ertelenen işyerlerinde; erteleme süresince işçinin kendi isteği, ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ile sağlık sebepleri dışındaki herhangi bir nedenle işçi işten çıkarılmayacaktır"** düzenlemesi getirildi. Bu karar 15 numaralı bildiri ile de duyuruldu. Genelkurmay Sıkıyönetim Askeri Hizmetler Koordinasyon Başkanlığı'nın 11.12.1980 tarihli açıklamasında bu uygulama daha yaygınlaştırıldı ve **"12 Eylül 1980 tarihinden sonra bu koşullara uymayan işten çıkarılmış işçiler talepleri halinde işlerine geri alınacaklardır"** düzenlemesi getirildi.

Bu arada bazı işverenler, işçileri zorla istifa ettirmeye başladılar. Bunun üzerine bazı işverenler tutuklandı. Örneğin, Aydın Tekstil Fabrikası Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Müdürü, 1981 yılı başlarında, 150 dolayında işçiyi zorla istifa ettirdikleri için tutuklandılar. İzmit'teki Türk Pirelli Fabrikasında çalışan 52 işçi zorla istifa ettirildi. İşçiler Sıkıyönetim Komutanlığına ve Bölge Çalışma Müdürlüğüne şikayette bulundular. Alınan karar sonucunda işe geri döndüler. Fabrika imalat müdürü, müdür yardımcısı ve personel şefi, Sıkıyönetim Komutanlığına gözaltına alındı.

Genelkurmay Başkanlığı'nın 25.2.1981 günlü emri ile, işçi çıkarma yasağının fiili kapsamı genişletildi. Grevlerin ertelenmesi durumunda uygulanan yeni düzenleme, grev yasağı kapsamı olarak yorumlanarak, tüm işyerlerini içerecek biçimde yaygınlaştırıldı. Günün koşullarında hiçbir hukukçu, grevin ertelendiği işyerlerinin grevlerin yasaklandığı işleri anlamına gelmediğini ileri süremedi. İlgili emrin ilk bölümü şöyleydi: **"MGK'nin 15 numaralı bildirisinde 'tüm grev ve lokavtlar ikinci bir karara kadar ertelenmiştir' denildiğine göre, bu bildiri yürürlükten kaldırılıncaya kadar işyerlerinde grev ve lokavt uygulamasına olanak yoktur. Bildiri ile sadece o tarihte grev ve lokavt ilan edilen işyerleri kastedilmemiş, tüm işyerlerinde grev ve lokavta gidilemeyeceği ifade edilmek istenilmiştir. Bu nedenle, bildiri kapsamı dışında kalan hiç bir işyeri bulunmamaktadır."**

Böylece Türkiye'de 158 sayılı ILO Sözleşmesinin sağladığı iş güvencesinin çok daha ilerisinde bir iş güvencesi, Milli Güvenlik Konseyi kararı ve onu son derece olumlu bir biçimde yorumlayarak yaygınlaştıran Genelkurmay Başkanlığı emriyle sağlandı. İşçilerin işten çıkarılması önledi. Geçerli bir neden olmadan işten çıkarılanlar işe geri döndürüldü. Emre aykırı davranan işverenler gözaltına alındı, hapis cezasına çarptırıldı ve cezalarını çekti.

Bu yasak askeri yönetim döneminde sürdü. Genelkurmay Başkanlığı 18.1.1984 günlü kararıyla, MGK kararına bağlı işten çıkarma yasağını yürürlükten kaldırdı ve Sıkıyönetim Komutanlıklarının 1402 sayılı yasaya dayanarak işten çıkarma yasağını sürdürme konusunda yetki kullanabileceklerini belirtti. Bu kararın ardından çeşitli bölgelerdeki sıkıyönetim komutanlıkları da işçi çıkarmayı yasakladı. Sıkıyönetimin kaldırıldığı illerde ise işçi çıkarmak serbest bırakıldı. İşverenlerin ve ANAP Hükümetinin girişimleri sonucunda bu uygulamalar 27 Ekim 1984 tarihinden başlayan bir süreçle sona erdirildi.

12 Eylöl döneminde çok büyük acılar ve kayıplar yaşanırken işçi sınıfının sessizliğinin nedenlerinden biri bu yasaktır. Bugün 158 sayılı ILO Sözleşmesi çerçevesinde arzuladığımız iş güvencesinin çok daha gelişkin bir biçiminin askeri yönetim altında uygulanmış olması da, sosyal politika tarihimizin ilginçliklerinden biridir.